Комунальний заклад Львівської обласної ради

«Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Кафедра освітньої політики

Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, вчителів-реабілітологів, асистентів вчителів, які використовують засоби фізичного виховання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

«ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована

до затвердження на засіданні кафедри освітньої політики

(Протокол №8 від 21.09.2026 р.)

Завідувачка кафедри Галина ЛОЇК

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(Протокол №6 від 1.10.2026р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Назва програми: програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Фізична культура в умовах інклюзивного навчання».

Розробники:

Сливка Євгенія Миколаївна, старша викладачка кафедри освітньої політики КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Вархолик Галина Володимирівна, завідувачка кафедри практичної психології та інклюзивної освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кандидат педагогічних наук

Напрям підвищення кваліфікації:

- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій);
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості інклюзивного навчання;
- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку;
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту».

Розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, від 12.10.2022 р. № 904.

Термін дії програми: 01.01.2027 р. - 01.01.2032 р.

Рецензенти:

Лоїк Галина Богданівна, завідувачка кафедри освітньої політики КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кандидат педагогічних наук

Кузь Галина Броніславівна, завідувачка обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Кількість учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах щороку зростає. Для багатьох із них урок фізичної культури - важлива можливість розвивати рухові навички, покращувати фізичний стан і вчитися взаємодіяти з однолітками. Водночас організувати такий урок непросто: в одному класі можуть навчатися діти з різними порушеннями, а порядок організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти передбачає, що навчання відбувається за індивідуальною програмою розвитку, з урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру, а за потреби - з адаптацією чи модифікацією змісту. Для вчителя це означає вміння добирати вправи з урахуванням виду порушення та протипоказань, змінювати правила ігор, обладнання й інструкції, оцінювати особистий поступ кожної дитини.

Програма поєднує знання про особливості розвитку дітей з різними порушеннями з практикою проведення уроку, на якому займається весь клас. Частину практичних занять проводять фахівці з фізичної терапії та адаптивного фізичного виховання на базі інклюзивно-ресурсного центру та спеціальних закладів освіти.

Цільова група: учителі фізичної культури, вчителі-реабілітологи, асистенти вчителів, які використовують засоби фізичного виховання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Обсяг: 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: немає.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очно-дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників щодо організації та проведення уроків фізичної культури для учнів з особливими освітніми потребами.

Завдання підвищення кваліфікації:

1. ознайомити слухачів з нормативними засадами інклюзивного навчання та принципами універсального дизайну в освіті стосовно фізичної культури;

2. навчити використовувати індивідуальну програму розвитку та рекомендації інклюзивно-ресурсного центру під час планування уроку;

3. розглянути особливості фізичного виховання дітей з розладами аутистичного спектра, порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, мовлення та інтелектуального розвитку;

4. сформувати вміння адаптувати та модифікувати вправи, ігри, обладнання й інструкції так, щоб учні з особливими освітніми потребами займалися разом із класом;

5. навчити оцінювати особистий поступ учнів з особливими освітніми потребами на уроках фізичної культури.

Перелік компетентностей, що удосконалюватимуться/набуватимуться:

●здатність до навчання впродовж життя (Д1.1): визначати потреби власного професійного розвитку, планувати його, брати участь у діяльності професійних спільнот, здійснювати рефлексію власної педагогічної діяльності.
● предметно-методична компетентність (А2.1, А2.4): адаптувати зміст навчального предмета до потреб учнів, добирати доцільні форми, методи й засоби фізичної культури;
● компетентність взаємодії та партнерства (Б1.1, Б2.2, Б3.2, Б3.3): враховувати індивідуальні особливості й психоемоційний стан учнів, будувати конструктивну та безпечну взаємодію, співпрацювати з батьками, асистентом учителя та фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу;
● компетентність у створенні безпечного та інклюзивного освітнього середовища (В1.1, В1.2, В1.3, В2.1, В2.3): застосовувати принципи універсального дизайну та розумного пристосування, здійснювати адаптації й модифікації, організовувати безпечну фізкультурно-оздоровчу рухову активність;
● компетентність планування та оцінювання (Г1.2, Г3.1, Г3.2): планувати заняття з урахуванням індивідуальної програми розвитку учня, розробляти індивідуальні критерії оцінювання, застосовувати формувальне оцінювання та зворотний зв’язок.

Очікувані результати підвищення кваліфікації.

Після завершення програми слухач та слухачка:

● знає особливості фізичного розвитку дітей з різними освітніми потребами та протипоказання до фізичних навантажень;
● планує урок з урахуванням індивідуальної програми розвитку учня;
● адаптує вправи, ігри та обладнання для спільних занять усього класу;
● оцінює особистий поступ учнів з особливими освітніми потребами.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: «зараховано / не зараховано». Результати зараховуються за умов: участі не менше ніж у 50 % аудиторних занять; виконання практичних завдань і завдань самостійної роботи; виконання модульної контрольної роботи на рівні не нижче достатнього (не менше 12 балів з 20 можливих).

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість (у разі встановлення): безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
Модуль 1. Інклюзивне навчання на уроках фізичної культури: нормативні та організаційні засади					
Інтеграційно-мотиваційне заняття		1			1
Тема 1.1. Інклюзивне освітнє середовище та універсальний дизайн у фізичному вихованні	1	1			2
Тема 1.2. Індивідуальна програма розвитку, адаптація змісту та оцінювання на уроках фізичної культури	1	2			3
Разом за модулем	**2**	**4**			**6**
Модуль 2. Фізичне виховання дітей з різними освітніми потребами					
Тема 2.1. Діти з розладами аутистичного спектра	1	2			3
Тема 2.2. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату	1	2			3
Тема 2.3. Діти з порушеннями зору, слуху та мовлення	1	2			3
Тема 2.4. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку	1	2			3
Тема 2.5. Інклюзивні рухливі ігри та спортивні активності для всього класу	1	2			3
Разом за модулем	**5**	**10**			**15**
Самостійна робота			**4**		**4**
Тестування				**1**	**1**
Підсумкові заходи		**3**	**1**		**4**
Усього:	**7**	**17**	**5**	**1**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Інклюзивне навчання на уроках фізичної культури: нормативні та організаційні засади

Інтеграційно-мотиваційне заняття.

Реєстрація учасників. Знайомство. Ознайомлення з програмою курсу та вимогами до модульної контрольної роботи. Очікування учасників. Досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках фізичної культури.

Тема 1.1. Інклюзивне освітнє середовище та універсальний дизайн у фізичному вихованні.

Інклюзивне навчання: поняття, принципи, нормативне забезпечення (Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, Положення про інклюзивно-ресурсний центр).

Бар'єри, з якими стикаються учні з особливими освітніми потребами на уроках фізичної культури, та способи їх усунення.

Універсальний дизайн в освіті: різні способи подання інформації, виконання завдань і залучення учнів до руху.

Психологічно безпечна атмосфера на уроці: прийняття, взаємодопомога, запобігання цькуванню.

План практичного заняття

1. Аналіз спортивного залу та стадіону закладу освіти з погляду доступності й безпеки.

2. Обговорення ситуацій з практики: як залучити до уроку учня, якому важко виконувати завдання разом із класом.

Тема 1.2. Індивідуальна програма розвитку, адаптація змісту та оцінювання на уроках фізичної культури.

Індивідуальна програма розвитку: структура, порядок розроблення, участь учителя фізичної культури.

Команда психолого-педагогічного супроводу. Співпраця з асистентом вчителя, фахівцями ІРЦ, лікарем, батьками.

Адаптація та модифікація: відмінності, приклади для фізичної культури.

Оцінювання особистого поступу учнів з особливими освітніми потребами; формувальне оцінювання.

План практичного заняття

1. Робота з висновком ІРЦ та індивідуальною програмою розвитку: що з них бере вчитель фізичної культури.

2. Складання індивідуальних критеріїв оцінювання для учня з особливими освітніми потребами.

Модуль 2. Фізичне виховання дітей з різними освітніми потребами

Тема 2.1. Діти з розладами аутистичного спектра.

Особливості дітей з РАС: труднощі комунікації та соціальної взаємодії, стереотипна поведінка, сенсорна чутливість, складність переходу від одного виду діяльності до іншого.

Структурований урок: сталий порядок, візуальний розклад, чіткі й короткі інструкції.

Підходи, які можна застосовувати на уроці: елементи TEACCH, картки PECS, сенсорні паузи.

План практичного заняття

1. Практикум на базі ІРЦ: візуальна підтримка під час виконання вправ, підготовка учня до зміни діяльності.

2. Добір рухливих ігор і вправ для дітей з РАС; що робити, якщо дитина перевантажена.

Тема 2.2. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату.

Основні види порушень: дитячий церебральний параліч, сколіоз та інші порушення постави, деформації стоп, дисплазія суглобів, артрогрипоз.

Протипоказання та обмеження фізичних навантажень. Співпраця з лікарем і фізичним терапевтом.

Завдання фізичного виховання: розвиток м’язової сили й гнучкості, корекція постави, розвиток координації, формування навичок самообслуговування.

План практичного заняття

1. Практикум на базі спеціального закладу освіти: вправи для корекції постави та зміцнення м’язового корсета.

2. Вправи для учнів, які пересуваються на візку або з допоміжними засобами.

3. Адаптація обладнання та правил ігор для учнів з порушеннями опорно-рухового апарату.

Тема 2.3. Діти з порушеннями зору, слуху та мовлення.

Особливості фізичного розвитку дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення.

Орієнтування в просторі: звукові та дотикові орієнтири, постійне розташування обладнання, робота в парі з провідником.

Подання інструкцій: показ, жести, візуальні підказки, короткі словесні команди, ритм і музика.

План практичного заняття

1. Практикум: вправи для розвитку координації та рівноваги, вправи з опорою на дотик.

2. Рухливі ігри під музику та зі словами; вправи, що поєднують рух і артикуляцію.

Тема 2.4. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку.

Особливості сприйняття, уваги та пам’яті дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; їх вплив на навчання рухових дій.

Принципи навчання: поділ вправи на короткі кроки, багаторазове повторення, наочність, підкріплення успіху.

Фізична культура як засіб розвитку рухових, соціальних і пізнавальних навичок.

План практичного заняття

1. Спрощення та поетапне навчання рухових дій на прикладі вправ шкільної програми.

2. Вправи для сенсорної інтеграції; використання адаптованого обладнання.

Тема 2.5. Інклюзивні рухливі ігри та спортивні активності для всього класу.

Як змінити гру, щоб у ній брали участь усі: простір, обладнання, правила, склад команд, ролі гравців.

Інклюзивні та адаптивні види спорту (бочча, голбол, волейбол сидячи тощо) у шкільній практиці.

Роль однокласників і асистента вчителя під час спільних занять.

План практичного заняття

1. Практикум: модифікація відомих рухливих ігор і естафет для класу з учнями з різними потребами.

2. Проведення фрагментів уроку у групах з подальшим обговоренням.

Самостійна робота.

Опрацювання рекомендованої літератури та нормативних документів.

Добір вправ і рухливих ігор для учня з особливими освітніми потребами з урахуванням виду порушення.

Виконання самостійної роботи: розроблення адаптованого плану-конспекту уроку фізичної культури (або його основної частини) для класу, у якому навчається учень з особливими освітніми потребами. До плану-конспекту додається короткий опис освітніх потреб учня, перелік адаптацій та критерії оцінювання його поступу. Робота виконується в межах самостійної роботи і презентується на підсумковому занятті (до 5-7 хв).

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

№	Критерій	Показники	Бали
1	**Урахування освітніх потреб**	План відповідає опису потреб учня, рекомендаціям ІРЦ та індивідуальній програмі розвитку; враховано протипоказання та вимоги безпеки	0-4
2	**Адаптація і модифікація**	Змінено вправи, правила, обладнання, простір або спосіб подання інструкцій; зміни доречні й достатні	0-4
3	**Добір вправ**	Вправи мають корекційну спрямованість, правильно дозовані, відповідають віку та можливостям учня	0-4
4	**Участь у роботі класу**	Учень з ООП виконує завдання разом з класом або в парі чи групі; визначено роль асистента вчителя	0-4
5	**Оцінювання поступу**	Сформульовано індивідуальні критерії; передбачено спостереження та формувальне оцінювання	0-4
	Разом		**20**

Бали за кожним критерієм: 4 - критерій виконано повністю, рішення конкретні й обґрунтовані; 3 - виконано з незначними неточностями; 2 - виконано частково, формулювання загальні; 1 - наявні лише окремі елементи; 0 - не виконано.

Шкала оцінювання: 16-20 балів - високий рівень; 12-15 балів - достатній рівень (зараховано); менше ніж 12 балів - не зараховано, робота повертається на доопрацювання з можливістю повторної презентації.

Підсумкові заходи.

Презентація та обговорення самостійних робіт. Взаємооцінювання, зворотний зв’язок від викладачів. Тестування. Самооцінювання та планування подальшого професійного розвитку. Анкетування слухачів.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

2. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п

3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п

4. Деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п

5. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ МОН України від 08.06.2018 № 609.

Основна література

1. Корекційна психопедагогіка (олігофренопедагогіка): навчально-методичний посібник / уклад. О. В. Гаяш. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.

2. Скрипник Т. В. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посібник. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.

3. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Київ: ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.

Додаткова література

4. Сулейманова Ю. В. Корекція розвитку: програми з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/1-korekcziya-rozvitku-pidg-1-4-klasxarkiv-1.pdf

5. Програма корекційних занять з лікувальної фізичної культури для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/18-19lfk-dczp.pdf
6. Guidelines on school health services. Geneva: World Health Organization, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240029392
7. WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour. Geneva: World Health Organization, 2020. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240015128